

YTTRANDE 2017-03-24

Dnr Ku2017/00232/D

Kulturdepartementet 103 33 Stockholm

Betänkandet SOU2016:92 Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – Nationell samordning och kommunernas ansvar (dnr Ku2017/00232/D)

Sammanfattning

Vi instämmer inte i huvudförslaget om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ta över arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism från och med 2018. Vi anser att samordningsuppdraget ska ligga kvar hos nuvarande Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism. Vidare anser vi att civilsamhällets organisationer spelar en omistlig roll för att motverka destruktiva och antidemokratiska strömningar i samhället. Proaktiva sociala initiativ för tillit och demokrati har betydligt större chans att förebygga våldsbejakande extremism på lång sikt jämfört med riktade punktinsatser, ökad kontroll och repressalier. Samordnaren bör därför ha två referensgrupper till sitt förfogande, varav en ska bestå av organisationer, föreningar och samfund.

Sveriges Muslimska Råd och arbetet mot våldsbejakande extremism

Sveriges Muslimska Råd är en ideell, demokratisk och partipolitiskt obunden organisation som samlar muslimska riksorganisationer i Sverige. Vi arbetar utifrån en balanserad och tolerant islamisk helhetssyn på människa och samhälle, vars syfte är att främja den muslimska gruppens gemensamma intressen och behov av att bevara sin tro, identitet och kulturella egenart och samtidigt verka för en harmonisk integrering i samhället.

Som en del av det svenska civilsamhället agerar vi ofta som en länk mellan individen och staten samt arbetar för att stärka MR-skyddet och motverka diskrimineringen. Bland annat kan det handla om att trygga religionsfriheten så att våra medlemmar kan känna sig fria att organisera sig kring och engagera sig i sina församlingar. Vi vill också bredda dialogen och samarbetet mellan muslimer och representanter för andra livsåskådningar och intressegrupper i syfte att stärka respekten och samexistensen mellan olika grupper i samhället. Med detta syfte deltar vi i den kontinuerliga dialogen mellan olika aktörer inom det religiösa civila samhället och även med berörda myndigheter och politiker. Det kan handla om krisberedskapsfrågor, utbildnings- och bildningsfrågor, sociala frågor, frågor om trygghet och säkerhet med mera.

Av särskild betydelse för arbetet mot våldsbejakande extremism är att Sveriges Muslimska Råd enligt en överenskommelse med Kriminalvården och genom avtal med Sveriges Kristna Råd har ett samordningsansvar för muslimsk andlig vård i häkten och fängelse. Vid varje

anstalt och häkte finns en nämnd för andlig vård (NAV) som samordnar arbetet med den andliga vården. Det innebär att en präst från Svenska kyrkan, en pastor från någon av frikyrkorna samt vid större häkten och anstalter en katolsk präst, någon präst från de ortodoxa kyrkorna och en imam från de muslimska församlingarna är förordnade till Nämnden för Andlig Vård, NAV.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap olämplig att ta fram lägesbild och handlingsplan

Av tilläggsdirektivet framgår att det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism föreslås samordnas och organiseras nationellt inom ramen för befintlig myndighetsstruktur. Vi kan dock inte nog understryka hur olämplig vi anser att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap är som aktör i detta arbete. Att följa och analysera utvecklingen av den våldsbejakande extremismens omfattning och karaktär är en helt central uppgift vilken inte kan slarvas bort av en aktör som inte har kompetens nog att genomföra den. Den rapport som publicerades av myndigheten efter det att föreliggande betänkande överlämnades tycks i allt väsentligt vara ett politiskt beställningsverk av enskilda medarbetare med en egen agenda.¹ Vi har annars svårt att se hur och varför en myndighet medvetet sprider falska uppgifter om namngivna organisationer och individer, såsom exempelvis Studieförbundet Ibn Rushd, biståndsorganisationen Islamic Relief och Sveriges Unga Muslimer. Enligt uppgift har denna förstudie beställts och publicerats helt utan insyn eller inflytande från myndighetens egen forskningsavdelning. Ett syfte som uppfylls i och med detta är att skapa en hänvisningsbar källa för grovt rasistiska uppfattningar om svenska muslimer som den högerextrema antimuslimska miljön länge behövt en källa till.

Civilsamhällets rätt till rättssäker behandling från myndigheter är oerhört central för värnandet av demokratin. Denna rätt har allvarligt naggats i kanten i och med myndighetens agerande i samband med publiceringen av den famösa rapporten.

Behov utifrån Sveriges Muslimska Råds behov

I avsnittet *3.3 Högerextremism och vit makt-miljön* anges att asylboenden och planerade temporära bostäder för nyanlända sedan hösten 2015 har bränts ner på flera håll i landet. Flera kommuner har erfarenhet av högerextrema grupper som spärrar av offentliga byggnader som badhus, asylboenden, kommunhus och tidningsredaktioner. Kommunerna uppger också att vit makt-miljön riktar sig mot enskilda individer för att skrämja och tysta dem. Vissa kommuner ser också en ökad främlingsfientlighet på skolor och i sociala medier. Som utredarna understryker är det framför allt kommuner som tidigare haft en vit maktproblematik som upplever en ökad främlingsfientlighet.

Utifrån våra medlemsorganisationers redogörelser kan också vi konstatera en ökad främlingsfientlighet och en ökning av antalet hatbrott riktade mot muslimska mål. Bosniakiska Islamiska Samfundet, Förenade Islamiska Föreningar i Sverige, Islamiska Förbundet i Sverige, Islamiskt Informationsforum, Islamic Relief Sverige, Sveriges Muslimska Förbund och Sveriges Unga Muslimer vittnar om i princip samma saker. Det handlar om att moskébesökare och moskéer blivit skadade, hotade och utsatta för klotter, skändning,

¹ "Muslimska Brödrskapet i Sverige", red: Magnus Norell (Dnr 2017-1287)

vandalisering och attacker i form av skjutningar och bränder. Bara under år 2014 attackerades svenska moskéer vid 20 tillfällen. Tyvärr har inte svenska moskéer de ekonomiska eller personella resurser som krävs för att kunna erbjuda säkra och trygga lokaler.

Brottsförebyggande rådet konstaterade år 2015 att hatbrotten mot muslimer hade ökat med 69 procent under perioden 2011-2014. Olaga hot och ofredanden är den vanligaste typen av islamofobiska brott, och 18 procent av de fallen sker på offentlig plats. Många av de som drabbas är muslimska kvinnor som bär huvudduk, men det är bara i tre procent av alla islamofobiska hatbrott som polisen lyckas knyta en gärningsman till brottet. Ingenting tyder på att den oroväckande utvecklingen har stannat av, snarare tvärtom. Vi har således stora behov av nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism, och då i synnerhet den del av arbetet som handlar om skydd mot fysiska attacker utförda av individer inom vit makt-miljön och av s.k. ensamagerande som inspireras av den högerextremistiska vit makt-miljön. Ensamagerande kan teoretiskt inspireras av såväl vänster- och högermiljöer som extremt islamistiska miljöer, men för svenskt vidkommande handlar det i praktiken uteslutande om individer som inspirerats av högerextrem ideologi. Tittar vi på faktiska våldsdåd utförda i Sverige, så är det högerextremister som står för alla dödsoffer hittills (14 mördade under åren 1999-2009). En stor del av dessa politiska mord har utförts just av ensamagerande. Skoldådet i Trollhättan på grundskolan Kronan 2015 var ett nutida exempel på attentat vars utförare inspirerats av högerextrema ideal.

Det statliga arbetet mot våldsbejakande extremism behöver dock lägga större fokus på den organiserade antimuslimska extremismen och dess kopplingar till våldsdåd. Framförallt behövs vidare analyser och kartläggningar av counterjihadrörelsen och hur dess retorik inspirerar våldsdåd mot muslimer, muslimska symboler eller folk som anses sympatisera med muslimer. Denna antimuslimska rörelse använder samma argument som låg till grund för folkmordet på bosnier under Balkankriget på 90-talet². Många av de våldsbejakande extremisterna som utfört dåd i Norden har varit inspirerade av counterjihadrörelsen. Professor Mattias Gardell har påvisat hur både Anders Breivik³ och Peter Mangs⁴ varit inspirerade av denna rörelse och dess ideologer när de utförde sina dåd.

Civilsamhällets organisationer och samfund främjar demokrati

Som en del av det svenska civilsamhället har vi i egenskap av samlade organ för olika samfund rätt till en rättssäker behandling från myndigheter. Detta är oerhört centralt för demokratin. Denna rätt har emellertid allvarligt naggats i kanten i och med Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps agerande i samband med publiceringen av den famösa rapporten (jfr ovan). Vidare bör Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor nämnas i detta avseende då den från 2017 på mycket vaga grunder har valt att neka en av våra medlemsorganisationer, Sveriges Unga Muslimer, bidrag. Det är en helomvändning från myndighetens sida och grunden för denna är enligt samstämmiga uppgifter den rapport som redogjorts för ovan.

² "Hatet mot muslimer", Andreas Malm, 2011

³ "Islamofobi", Mattias Gardell, 2011

⁴ "Raskrigaren", Mattias Gardell, 2015

Vi menar, precis som den nuvarande samordnaren, att arbetet mot våldsbejakande extremism vilar på två ben. Det första – den juridiska och polisiära – aspekten är den mest självklara. Den eller de som ägnar sig åt våldsbejakande extremistisk verksamhet ska lagföras och dömas. Det ansvaret vilar på Säkerhetspolisen och den vanliga ordningspolisen. Förstnämnda bör ha samordningsansvaret för denna del av arbetet.

Minst lika viktigt, om inte viktigare, är det förebyggande arbetet. Här anser vi att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap är direkt olämplig att ha någon som helst uppgift. Detsamma gäller Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, vilken inte har tillräcklig kompetens att avgöra vilka organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer. Mest lämplig att tilldelas ansvaret som nationell samordnare är därför nuvarande samordnare. Till sitt förfogande har den idag tillgång till en referensgrupp om 19 medlemmar som inkluderar myndigheter, lärosäten och departement.

Vidare är det olyckligt att samordnaren inte har lyckats knyta till sig ett lärosäte som bedriver avancerad akademisk forskning inom området. Forskningsledaren vid Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan har endast en doktorsexamen i internationella relationer, och har utöver avhandlingen inte bedrivit någon egen avancerad och självständig forskning. För ett uppdrag av denna tyngd borde forskningsledaren minst vara befördrad professor inom relevant område vid något av de tre stora universiteten, och inte som idag vid en fackhögskola.

Från år 2018 föreslår Sveriges Muslimska Råd att samordnaren har två referensgrupper till sitt förfogande, enligt följande preliminära uppdelning: 1) En grupp bestående av ett urval organisationer och församlingar som inbjudits till att vara remissinstans på föreliggande betänkande samt representanter från minst ett relevant lärosäte. För att gruppen ska kunna fungera som ett verkligt stöd till samordnaren bör, som sagt, de vetenskapliga kraven höjas avsevärt på det lärosäte som anlitas. 2) En grupp bestående av myndigheter (dock inte statliga lärosäten) och departement.

För Sveriges Muslimska Råd

Nadia Marhri Lodin